

Nemška detelja se tudi po suhih in takih travnikih seje, na ktere ni voda napeljana, toda se morajo poprej vselej močno prevleči, in potem pa dobro z valjarjem povleči.

(Konec sledi.)

Sadjorejcom!

Spet imam v svoji drevesnici Predvoram blizu Kranja več sto žlahtnih sadnih drevesec posebno pa jabelk in orehov po 21 do 50 kr. novega ali pa po 12 do 30 kr. starega dnarja na prodaj.

Lovre Pintar.

Gospodarska skušnja.

(Sentjaviša na polji odpraviti). Sèm ter tje na njivah se sentjaviša nahajajo, kjer, če se še tako močno gnojé, vendar le na njih vedno slabo in borno žito klije. Enaki oplasi pridejo največkrat od tod, ker se vlažnost in mokrota, brez katerih ne more nobena reč rasti, prenašajo v zemljo utopite, in z omenjeno mokroto se tudi razmočeni gnojivni drobci pogubé, in žito ostane na takih lehah pritlično in borno. Priden in v kmetijstvu izurjen kmet bo take lehe z majhnim trudom s svoje njive tako-le odpravil, ako: Z enakih leh rodovitno perst posname, spodnjo rahlejo kaka dva čevlja globoko izkoplje, in namesti izkopane zemlje ilovce v napravljeno globino nasuje, in jo kar se dá tudi dobro poteptá, po tem s poprejšno odgernjeno rodovitno perstjo zopet pokrije. Če bo tako neplodne lehe zboljšal, bo vidil, da mu bo na njih ravno tako lepo žito rastlo, kakor na drugih krajih. Na taci njivah, ki so s číževimi ali prodastimi žilami preprežene, se dajo take žile s časom tudi odpraviti, če se na enakih krajih, kadar je pešena žila razpeljana, gornja zemlja odkoplje, pesek izkoplje, in za drugo rabo porabi, ali pa po debeli zemlji raztrosi in kar se dá z njo pomeša; posebno če je preveč zamokla, bo po pesku gotovo rodovitniša postala. Za take opravila je najpripraviši pozimski čas. Kdor se enakega dela poprime, bo gotovo svoje njive v kratkem času zboljšal, da mu bodo jele bolj bogato roditi in obilne pridelke donašati.

Živinozdravilska skušnja.

(Morska kost, Ueberbein) se konjem, kakor „Nachrichten für das Transportwesen“ terdijo, tako-le odpravi: Vmane se namreč v morsko kost mazilo, ki se naredi iz 1 unče joda, 2 kvinteljcov jodkalija, 4 unč salmijakovca in 4 unč glicerina. — Tako piše gori omenjeni časnik. Zmes mazila se nam sicer dobro zdí — al pa bo dostikrat zaterla morske kosti? Bog daj, da bi nam skušnje poterdile! Morske kosti ali nadkosti so velika nadloga in se težko odpraviti dajo, zlasti če so zastarane.

Za domače potrebe kaj.

(Slamnati podplati). V nemškem obertniškem časniku se bere, da napravljajo na Saksonskem notranje podplate v čevlje in škornje iz slame. In pravijo, da so za celo obutalo prav koristni in gorki in terpé, ako se dva para dan za dnevom premenjujeta, delj kakor tri mesce.

Naturoznanske reči.

Muhe.

Med mnogoverstnimi merčesi se odlikujejo muhe po številu njih plemen in da tega merčesa je na svetu neskončno veliko. One so najpoglavitejši živež pticem in še celó mnogim svojim sorodnikom. Dasiravno ugonobljajo mnoge mnoge rastljine, s katerih sterženom se njih zalege preživljajo, vendar skerbé tudi za to, da merhovine ne okužujejo zraka. S svojim pikanjem so ljudem in živalim nadležne, in ker delajo svoje zalege dostikrat v drobu živine, so zavaljo tega

kmetovavcom včasih velika nadloga. Muhe so tudi, pred katerim morajo gospodinje svoje zaloge dostikrat bolj skerbno zaperati, kakor pred kradljivimi mačkami. Gotovo delajo dosti koristi in škode, da njih življenje enkrat bolj natanko popišemo. Med 40 do 50 tavženti znanih plemen si izvolimo našo navadno muho.

Marsikterega bravca obide morda studenje in nevolja, ko ga peljemo k zibelki te živalice. Muha, ktera — popolnoma izgojena — s cesarji in kralji iz ene sklede je, ktera pleše po žametovih in židanih blazinah bogatincov, dobiva svoje prvo bitje in svoj prvi živež v konjeku, kravjeku in kurjeku. Iz tega spoznamo, zakaj nadlegovajo neštetilni roji tega merčesa prebivališča, ktere so blizu hlevov imenovane živine.

Ko muha iz jajčica zleze, je červiček, belkastorumen barve in podolgovate podobe. Zada je okroglijata, svetla in gladka, 4 do 5 čert ali linij dolga. Premakljiva glavica je iz dveh delov sestavljena, katerih vsak ima kratko tipavnico z dvema členčkoma. Gornje čeljusti niso enako dolge in so tako skup stisnjene, da se prav lahko misli, da je le ena čeljust. Oči so enojne, nog nima in namesti njih ima oistre, nekoliko vzvišane členčke po trebuhu. Dva sapnika, po katerih dobiva zrak, gresta po celem životu po dolgem. Sprednja dva duška sta na prvem životovem členku, in sta svetlo-rujava, okroglijata z bolj debelim robom; zadnja dva sta na koncu života, in sta bolj velika in tamna kakor sprednja, rožena, skoraj popolnoma okrogla z bunčico na sredi, v kateri je luknjica, s katero sope. Okrog okroglijatega in nekoliko vzvišanega ritnika je veliko bradavičic.

Malo dni potem, ko se izležejo, se spremené jajčica v svoji lastni koži v zamoklo rudeče-rujav mešiček; pa tudi v tem ne ostanejo dolgo. Že čez 8 ali 14 dni raztergajo s silo pokrovček. Nek bel mehurček, ki ga ima na glavi, ji menda pomaga pri tem delu. Ko ima namreč muha namen, mešiček raztergati, se prizadeva z napenjanjem in splahnovanjem tega mehurčka pokrovček odzdigniti. Ko je to storila in ko so njeni unanji, v začetku mehki deli se dosti uterdili, zgine mehurček. Samo po majhni, vtisnjeni, belkasti in zakrivljeni čertici se spozna mesto razpoka, skozi ktere ga je iz mešička prilezla.

Spervega se komaj spozna, kje bo muha perutice imela; pa kmali ji zrastejo tako močne, da more ostudno prebivališče svoje mladosti zapustiti in si svoje življenje v bolj ugodnih krajih zboljšati. Polokrogla, spredaj nekoliko stisnjena glava stoji navpik in ima dvoje velic, sestavljenih, rujavorudečih oči, ktere so zlasti pri njem skoraj tolikošne, kakor cela glava. Na temenu so še tri pičice ali stranske oči. One imajo nekoliko bolj široko čelo kakor oni; oba spola imata pa belo čelo s černo prožico. Spodnji obraz je pa bolj rumen in se nekako černo spreminja. Tipavnice, ktere imajo po tri členčke, so na zdoljnem delu glave. Z ustmi serka muha, to je, spodnja ustnica je zakrivljen žlebiček ali rivček, na ktere ga koncu so črne tipavnice čeljusti. Na rivčku in v njem ležé ob enem jezik, čeljusti in zgornja ustnica. Rivček ima na sredi kolence; tam kjer je kolence upognjeno, so usta z jezikom in nekako šetino. Ustnica je zgorej kakor žlod izdolbljena, da more jezik in šetina v nji ležati, in razcepi se spredaj v dvojno kosmato bunčico. Pred kolencem so okrogle, prav tankim šetinam podobne tipavnice.

Po herbtu je muha pepelnate barve in černo pisana; zadnji del života je rujavkasto siv, černo-marogast in obokast, trebuh blede-rumen, noge so črne. Zgorej v sredi pers so blede-sive perutice z rumenkasto korenino. Podobo tumpaste sulice imajo, so s tankimi kocinicami porasene in imajo na koncu poprečno žilico. Kadar so muhe v pokoji, imajo perutice pol raztegnjene.

Na zadnjem koncu pers ima muha tudi še druge krilca, pokrite z dvojnimi mrenicami. Končnice nog mušnjakov

so nekoliko večje od babičnih; in to ravno je največja zanimivost pri muhah. Z njimi namreč pleza kaj lahko po najstermejih in najgladkejih rečeh. Gobasti, premakljivi in preklani podplat se o tem razcépi, se vleže kot ploša na kakoršnjokoli reč, odpodí tadaj zrak in se prilépi terdno, ker unanji zrak nji nasproti pritiska. Ako se hoče muha dalje pomakniti, stisne sopet podplate in jih raztegne, kadar hoče sopet se vstaviti, in tako dalje.

Marsikdo bo morda prašal, kako da se muhe tako zlo zarejajo. Navadno ima v letu vsak rod 4 do 6 zarodov, in iz tega lahko slednji posname, zakaj imamo v jeseni toliko teh merčesov. S številkami se dá najložeje dokazati, koliko muh more zaroditi v letu en sam mušjak z eno samo babico; se vé, da jih vreme in druge nezgode tudi sila veliko pokončajo.

Vsaka muha zleže 50 do 120 jajčic; ostanimo pa le pri srednjem številu, to je, pri 80 jajčicah, in mislimo si med temi 40 prihodnjih mušjakov in 40 muh, in da imajo v letu 5 zarodov. Iz teh mesca malega travna (aprila) izleženih jajčic izleze mesca velikega travna (maja) 80 muh. Te zarodé o kresu 40krat 80, to je, 3,200, te sopet mesca malega serpana (julija) 1,600krat 80, to je, 5 milijonov 120,000, in te poslednjič mesca kimovca (septembra) 2 milijona, 560,000krat 80, to je, 204 milijone, osem sto tavžent muh. Ako soštejemo vse te številke, zarodí en mušjak in ena muha v letu res majhno število: 210 milijonov in 51 tavžent zarodnikov!

Kadar je pa lepa jesen, obrodé muhe tudi še šesti pot, in kadar je taka, se moreta ponašati oče mušjak in mati muha, da imata 8000 milijonov otrok in vnukov!

Če pa rajtamo za vsako zalego 100 jajčic in 6 rojev, bi lahko en mušjak s svojo drago muho — če bi še živa bila — s svojimi otroki, vniki, predvniki itd. celemu človeškemu rodu černo vojsko napovedal, ako bi hotel tako plesati, kakor bi on žvizgal. Imel bi namreč čez 30 tavžent milijonov vojakov!

Al hvala Bogu, da gospodari natura drugače, kakor rajtamo mi na papirji! Ona berzda to silovito plodovitnost marsikako; zdaj s hudim vremenom, zdaj s sovražniki iz kraljestev družih živali itd., kateri zalezujejo in zaterajo ali že zalege ali pa komaj izvaljene mušice. Rěči se more, da gré komaj deseti sin ali deseta hči po svetu.

Kakor je namreč število muh sila veliko, tako sila veliko je tudi število njih sovražnikov. Kdo bo štel druge merčese in tiče, kateri se živijo z mušjimi jajčici in že godnimi muhami; saj je stvarnik v svoji modrosti skerbil, da jim je dal že kot jajčicom posebnega sovražnika, kakor krokodilu ihnevmona. Je namreč posebna žizalica, ktera se izcimi med jajčici in jih ugonoblja. Kadar so pa muhe, kakor pravimo, zrele, je menda ni žive stvari, ktera bi se ne branila z rokami in nogami zoper te sitnice.

Naj bi mogoče bilo, da bi prišle muhe kot obtoženke pred kakega sodnika, — pač izurjenega in vročega zagovornika bi mogle iskati, da bi jih vseh obtožb mogel otrebiti, s kterimi jih obkladajo ljudje dostikrat nevedé — po krivici. Gospodinja toži, da ji je muha zaplodila červičke v sir, kmet jo kolne, da mu živino pika, kadar kaj vozi ali poljske dela opravlja; ne pomisli ali ne vé pa ne una, da v siru zaploduje drugega reda muha červiče, ne ta, da pikajo brenceljni njegovo živino, ko muha še le pot iz njene kože serka in jo torej še le hladí. Edino, kar se more muham očitati, je, da so nam nadležne, ker jih je preveč!

(Po Grässner-ju.)

Zgodovinska drobtinica.

Še enkrat o Emoni.

Mesto, ki je nekđaj tū bilo, kjer je zdaj Ljubljana, se je imenovalo Emona, Hemona ali Aemona, Plini piše tudi Amona in Zosim *Ημωνα*.

Mogoče je, da je to ime od latinskega *amare*, kakor je dandanašnje Ljubljana od enako pomenljivega ljubiti.

Vendar naj o tem imenu še en podmen ali hipotezo povem. Emona so, kakor starodavna pravlica pripoveduje, postrojili Argonauti, ki so bili Greki, in bi rekel kupci. Ko so bili po Donavi, Savi in po zadnji ladjonosnici (nauporti) Ljubljanici semkaj prišli, so napravili mestice, ktero so po svojim *Ημωνα* od *ήμων*, to je, naš imenovali. Po slovenski bi se toraj *Ημωνα* toliko reklo kot Naševče. Tū so Greki menda mislili pri svojih popotvanjih zahajališe imeti, ker so jim bili drugi kraji tuji in zavoljo samot neprijetni. Kupčijske Greke si nekako tako mislimo kot Kočevarje, ki gredó iz Krajskega po kupčijah v daljne kraje, in imajo sém ter tjé po nemških mestih svoje „Niederlagen“, to je, založnišča, ali kakor imajo popotni rokodelci v tujih mestih ostajališča (Herberge). Ko ime Naševče imenujem, naj še opomnim, da ste na Gorenškem dve vasi pod Cirkljami blizo Komenda, kterih ena se imenuje Lahovče, druga pa Naševče. Ne moremo si drugače misliti, kot da je v Lahovčah od začetka več ali manj Lahov bilo, in da so v sosesnji vasi bili naši krajnski ljudje in se ji je toraj v Naševčah reklo.

Požencan.

Slovenski umetniki.

Luka Čeferin, podobar in malar.

Rojen v Leskovci pod Blegašem leta 1805 in sin kmetiških staršev se je navzel Luka Čeferin že kot otrok duha za umetnost. Hiša njegovih staršev je stala blizo leskovške cerkve. Pobožna mati je jemala še majhnega fanta v cerkev in njegovo največje veselje je bilo, v cerkvi izrezane podobe in malane „pilde“ gledati. Če je mogel le kak košček krede kje dobiti, je začel berž na černo leseno steno hiše take podobe malati, kakoršnih je v cerkvi vidil. Ko je nekoliko odrastel, si je kupil nožiček, da je podobe svetnikov izrezljeval, kar mu je bilo zlo pri sercu. Izrezljal je kmali s svojim nožkom več podob Kristusa na križu in podob Matere Božje, in sicer precej dobro.

Enkrat je štrihal v Leskovcu nek mož zvonikovo streho. Do tega časa je slišal naš Luka pogostoma od farb, pa vidil jih je še le zdaj prvi pot pri imenovanem možu; penzeljci so mu bili pa še celó neznana reč. Prosil je tedaj moža, naj mu vsake farbe nekoliko prodá, penzeljce si je pa sam naredil iz šetin, kakor je vidil moževe narejene. Kaj bi bil odlašal Luka, se malarije lotiti, ko je imel vso pripravo za njo? Začel je tedaj in njegova prva malarska poskušnja je bila na bčelarskih panjevih.

Za igrače družih otrok mu ni bilo kar nič več mar, tako zlo je bil zgolj v malarijo in podobarstvo zamišljen. Na paši je izrezljeval lesene podobice, doma je pa le malal.

Ko je bil 10 let star, mu je nemila smert mater vzela. Tedanji gosp. fajmošter leskovški, Janez Dežman, so siroto radi imeli, ker se je v šoli pridno učil, in ko so vidili, da je vès unet za umetnost, so mu nasvetovali, h kakemu malarskemu mojstru v uk iti, kadar bo nekoliko odrastel. Živel je tisti čas v Sorici nad Železniki sloveč mojster, Jenez Grohar po imenu; bil je podobar in malar. Po šestletnem uku se je pokazal Čeferin prvi pot očitno s svojim delom, namreč s Božjim grobom, kterege je izdelal za leskovško cerkev. Tako se je prikupil s tem delom, da je imel v njegovi okolici kmali za vsako cerkev kaj dela. Potem se je preselil v Idrijo, pa spoznal je kmali, da mu še veliko manjka do mojsterske popolnosti. Zvezal je tedaj leta 1839 svojo culjo in gnán od ljubezni do umetnosti gré na Dunaj v c. k. akademijo; tū pokaže svoje dela in berž ga vzamejo v šolo. Pod slavnimi učeniki, kakor sta bila Janez Ender in Kupelwieser, se je obnašal od Svečnice do vseh Svetih 1839 tako pridno, da je prejel prav lepo šolsko spričevalo iz malarije kakor tudi iz podobarstva.